

بهینه سازی سیکل ترکیبی با استفاده از الگوریتم های ژنتیک (GA) و بهینه سازی دسته ذرات (PSO)

<p>سید سجاد موسوی اصل دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول s.mousaviasl@gmail.com</p>	<p>افشین قنبر زاده استادیار دانشگاه شهید چمران ghanbarz@yahoo.com</p>	<p>محمد رضا عساری استادیار دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول Mr.aszsari@yahoo.com</p>	<p>احسان طاهری پور دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول taheripour.ehsan@gmail.com</p>
--	--	---	---

* دریافت: شهریور ماه ۹۱، اصلاح: مهرماه ۹۱، * تایید: آبان ماه ۹۱

صفحه های: ۷۱ تا ۶۵
چکیده:

راندمان و بهبود عملکرد سیکل های تولید توان و همچنین کاهش اثرات مخرب زیست محیطی ناشی از تولید انرژی است. از این رو اهمیت دادن به مباحث صرفه جویی انرژی با توجه به سهم بالای مصرف انرژی در صنایع، تاثیرات قابل توجهی در پیشرفت و توسعه کشورها به دنبال خواهد داشت. تولید همزمان برق و حرارت روشی برای صرفه جویی انرژی است که در آن برق و حرارت به شکل توأم تولید می شوند. در فرایندهای نیروگاهی مقدار قابل توجهی حرارت از تجهیزات مختلف به هدر می رود که عمده این حرارت قابل بازیافت است و می تواند به منظور بر طرف نمودن نیاز های گرمایی در بخش های مختلف مورد استفاده قرار گیرد. در بیشتر موارد آنچه که با هدف بهینه سازی انجام می شود صرفا بهبود است و تفاوت روشی بین فرایند بهبود و یافتن نقطه بهینه وجود دارد. [۱، ۲]

۲. تحلیل سیکل ترکیبی

سیکل ترکیبی مورد بررسی شامل دو بخش اصلی میباشد که عبارتند از سیکل گاز و سیکل بخار که در شکل ۱ نشان داده شده است. در آغاز تحلیل انرژی فرض مینماییم هوا شامل چهار جز نیتروژن، اکسیژن، دی اکسید کربن و بخار آب میباشد و همچنین خواص هریک از اجزا با دما متغییر در نظر گرفته میشود و نیز از روابط درونیایی شده به منظور تعیین انتالپی و انتروپی اجزا استفاده مینماییم.

در این مقاله، سیکل ترکیبی بصورت کامل مدلسازی شده و پس از تحلیل انرژی و انرژی، تابع برازش مناسب تعریف و بهینه سازی آن توسط الگوریتم های ژنتیک و بهینه سازی دسته ذرات انجام شده است. لازم به ذکر است سیکل های ترکیبی از طراحی پیچیده ای برخوردار بوده و اعمال هر تغییر در طراحی، بر متغیرهای زیادی به صورت مستقیم و غیر مستقیم تاثیر گذار می باشد. اگرچه در گذشته تلاشهای زیادی به منظور بهینه سازی تک تک اجزاء اینگونه سیکل ها انجام شده ولی بهینه سازی کامل سیکل ترکیبی با خطا پیچیدگی های موجود، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. صحت مدلسازی انجام شده در این مقاله توسط مقایسه نتایج بدست آمده از مدل، با نتایج آزمایشی سیکل واقعی به اثبات رسیده اند. از جمله نتایج قابل توجه در اعمال محدودیت های در نظر گرفته شده در حل مسئله حذف برخی محدودیتهای بهینه سازی پینچ میباشد که پس از بررسی نتایج مشاهده شده است که حذف این محدودیت ها در نتایج بهینه سازی اثرات مطلوبی داشته است و همچنین تحلیل هایی در خصوص مقایسه نتایج الگوریتم ها و کاهش تلفات و نابودی انرژی انجام پذیرفته که منجر به طراحی بهینه ی نقاط بحرانی سیکل شده است.

کلمات کلیدی: سیکل ترکیبی، مدلسازی، تحلیل انرژی، الگوریتم ژنتیک، الگوریتم بهینه سازی دسته ذرات

۱. مقدمه

اجرای برنامه های مدون در زمینه بهینه سازی بخش انرژی، به طور قطع می تواند به شکوفایی هر چه بیشتر اقتصاد کشور و نیز ارتقا جایگاه ایران در بازارهای جهانی انرژی بینجامد. هدف از بهینه سازی مصرف انرژی، افزایش

است که جملات تشکیل دهنده تابع برازندگی به گونه ای تعریف شده اند که در صورت کمینه کردن مقدار این تابع، مقادیر بهینه آنها بدست آید. به منظور بررسی صحت مدل سازی انجام شده، از نتایج اندازه گیری شده سیکل بیلکنت ۳۸ که توسط کولپان ۳۹ ارائه شده است استفاده مینماییم. لازم به ذکر است که سیکل تولید همزمان در این پروژه به نحوی انتخاب شده است که با سیکل بیلکنت تشابه کامل داشته و تمامی اجزای سیکل ها در شرایطی کاملا مشابه عمل مینمایند. دلیل این انتخاب در دست بودن اطلاعات اندازه گیری شده کافی از سیکل مورد نظر بوده است که این اطلاعات برای تایید صحت مدل سازی انجام شده لازم و ضروری میباشند. در جدول ۱ نتایج اندازه گیری شده سیکل بیلکنت، نتایج محاسبه شده توسط مدل سازی و درصد خطای مدل سازی برای تمامی نقاط سیکل نشان داده شده است.

۴. نتیجه گیری

مقادیر ورودی یا پارامترهای ترمودینامیکی سیکل (متغیرهایی که با تعیین صحیح مقدار آنها، فاکتورهای سنجش سیکل بهینه می شوند)، در واقع همان متغیرهایی هستند که توسط الگوریتم های بهینه سازی و پس از تکرارهای متوالی به عنوان مقادیر بهینه تعیین شده اند. این مقادیر در حالت اول که اختلاف دماهای پینچ و نزدیکی ثابت و مشخص فرض می شوند به تعداد ۱۰ پارامتر شامل (P5, P16, P19, P22, x1, x2, x3, T1, Excess Air, GP) و یا به ترتیب: فشار هوزدا، فشار بخار کم فشار، فشار بخار فشار متوسط، فشار بخار فشار بالا، نسبت دبی آب پمپ فشار بالا به مجموع دبی پمپ های آب تغذیه فشار متوسط و بالا، نسبت دبی بخار خروجی از طبقه میانی به کل دبی عبوری از توربین بخار، نسبت دبی آب ارسالی به دی سوپرهیتر به کل آب تغذیه فشار متوسط، دمای بخار ورودی به توربین، درصد هوای نظری احتراق در سیکل گاز و نسبت فشار سیکل گاز می باشد. و در حالت دوم با آزاد فرض نمودن اختلاف دماهای پینچ و نزدیکی (تعیین مقدار آنها توسط

در آغاز تحلیل انرژی فرض مینماییم هوا شامل چهار جز نیتروژن، اکسیژن، دی اکسید کربن و بخار آب میباشد و همچنین خواص هر یک از اجزا با دما متغیر در نظر گرفته میشود و نیز از روابط درونیابی شده به منظور تعیین انتالپی و انتروپی اجزا استفاده مینماییم. [۴] برخی از فاکتورهای سنجش عملکرد سیکل شامل، بهره وری سوخت و نسبت انرژی الکتریکی تولیدی به بخار تولیدی و بازده انرژی به صورت زیر تعریف میگردد. [۵-۶]

$$FUE = \frac{(\dot{W}_{Net})_{Plant} + \Delta \dot{H}_{Process}}{\dot{m}_{Fuel-LHV}} \quad (1)$$

$$PHR = \frac{(\dot{W}_{Net})_{Plant}}{\Delta \dot{H}_{Process}} \quad (2)$$

$$\epsilon_{Plant} = \frac{(\dot{W}_{net})_{Plant} + \Delta \dot{E}_{Process}}{\dot{E}_F} \quad (3)$$

۳. تابع برازش

تابع برازش را برای سیکل نمونه به صورت زیر تعریف می کنیم:

$$Fitness Fun. = w_{FUE}(1 - FUE) + w_{PHR} \left(\frac{1}{PHR} \right) + w_{\epsilon} (1 - \epsilon_{Plant}) + w_{Process EX.} |\dot{E}_{Process} - \dot{E}_{Process Original Cycle}| + w_{T_{Out HRSG}} |T_{Out HRSG} - T_{Out HRSG Original Cycle}| \quad (4)$$

در جمله آخر $\dot{E}_{Process}$ میزان انرژی ارسالی به فرایند جانبی بوده و تعیین شرایط آن از پیش، در واقع تعیین دما و فشار بخار ارسالی می باشد و آزادی عمل را از الگوریتم بهینه سازی در تعیین مقادیر بهینه فشار و دمای بخار فشار متوسط می گیرد، از این رو سعی شده تا حد ممکن مقدار کل انرژی ارسالی به فرایند توسط الگوریتم به انرژی ارسالی در سیکل واقعی (انرژی مورد نیاز) نزدیک بوده ولی فشار و دمای جریان بخار آزاد باشند. در مورد دمای خروجی از دودکش مبدل بازایب حرارتی نیز به همین روش عمل می کنیم. در صورتی که بخواهیم آن را از پیش تعیین کنیم لازم است محاسبات را از سمت انتهای مبدل بازایب انجام دهیم. این عمل باعث می شود مقادیر اکثر پارامترهای سیکل از پیش تعیین و غیر قابل تغییر باشند که در آن صورت آزادی عمل لازم برای بهینه سازی وجود نخواهد داشت. لازم به ذکر

38- Bilkent Cycle

39- Can OzourColpan

دمای پینچ و نزدیکی آزاد باشد، فواصل نتایج الگوریتم ها از هم بیشتر شده و درصد های بهبود الگوریتم زنبورعسل و ژنتیک بیشتر خواهد گردید.

اگرزری تجهیزات فوق در جدول ۴ مستقل از دبی بخار و فقط به دلیل تغییر دبی هوای نظری (تاثیر گذار روی ترکیب جریان) و یا حتی تغییرات جزئی نسبت فشار میباشد. لازم به ذکر است که نتایج الگوریتم بهینه سازی گروهی از الگوریتم ژنتیک مطلوب تر میباشد. در سیکل تولید همزمان مورد بررسی، با صرف نظر از اتلافات اجزاء سیکل، دفع حرارت به محیط از چند طریق انجام می شود: دودکش خروجی مبدل بازیافت حرارت، برج خنک کننده و کولر خنک کننده متان. باید توجه نمود که اگر چه میزان انرژی دفع شده از برج خنک کننده نسبتا زیاد است، ولی به علت دبی بالای هوای در حال گردش در برج، تغییر دمای هوا در آن نسبتا ناچیز است. چنانچه حجم کنترل اطراف آن به اندازه کافی بزرگ در نظر گرفته شود، هوا تقریبا در دمای محیط با هوای محیط مخلوط می گردد و از این رو اتلاف اگرزری چندانی نخواهد داشت. در مورد کولر خنک کننده متان نیز همین اصل صادق است. پس تنها محل عمده اتلاف اگرزری از سیکل جریان خروجی از دودکش مبدل بازیافت حرارت می باشد. میزان اتلاف اگرزری و درصد بهبود آن در حالات مختلف در جدول ۵ نشان داده شده است.

۳-۵. مقایسه ی الگوریتم ها

مقایسه الگوریتم های بهینه سازی مورد استفاده در این پروژه می تواند از چند منظر انجام گیرد. از دید مقایسه مقدار تابع برازش که هدف کمینه کردن آن است و یا مقادیر کار خالص سیکل، نسبت توان الکتریکی به حرارتی، بازده انرژی و بازده اگرزری که هدف بیشینه کردن تک تک آنهاست. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می گردد، نتایج پارامترهای ذکر شده برای هر یک از الگوریتم ها در هر دو حالت ثابت و آزاد اختلاف دماهای پینچ و نزدیکی آمده است. اگر چه در هر دو حالت تمامی الگوریتم ها نسبت به سیکل واقعی نتایج بهتری داشته و کارایی آن را بهبود بخشیده اند، ولی کیفیت جوابهای آنها تفاوت نسبتا زیادی دارد. در مقام مقایسه باید گفت الگوریتم زنبورعسل از الگوریتم ژنتیک عملکرد بهتری نشان می دهد. با توجه بیشتر به نتایج در حالت دوم در جدول ۶ در می یابیم که چنانچه اختلاف

جدول ۱ نتایج اندازه گیری شده سیکل بیلکنت، نتایج محاسبه شده توسط مدل سازی و خطای مدل سازی

State	Bilkent Data			Model Data			Errors		
	Flow(kg/s)	Pressure(bar)	Temperature	Flow(kg/s)	Pressure(bar)	Temperature	Flow	Pressure	Temperature
fuel A1	1.45	16.00	15.00	1.45	16.00	15.00	0.00	0.00	0.00
fuel A2	N.A	N.A	N.A	1.45	40.00	98.01	-	-	-
fuel D	1.45	40.00	35.00	1.45	40.00	35.00	0.00	0.00	0.00
Air B	N.A	1.01	15.00	208.83	1.01	15.00	-	0.00	0.00
Air C	N.A	1.01	16.00	208.83	1.01	16.00	-	0.00	0.00
G1	84.43	1.01	15.00	84.54	1.01	15.00	0.13	0.00	0.00
G2	N.A	N.A	N.A	84.54	4.65	197.20	-	-	-
G3	N.A	N.A	N.A	83.84	4.65	197.20	-	-	-
G4	N.A	N.A	N.A	83.84	21.30	479.66	-	-	-
G5	N.A	N.A	N.A	73.47	21.30	479.66	-	-	-
G6	N.A	N.A	N.A	74.92	19.59	1152.78	-	-	-
G7	N.A	N.A	N.A	76.75	19.59	1138.48	-	-	-
G8	N.A	N.A	N.A	76.75	7.39	904.60	-	-	-
G9	N.A	N.A	N.A	82.44	7.39	877.92	-	-	-
G10	N.A	N.A	N.A	82.44	3.53	728.97	-	-	-
G11	85.79	3.59	733.60	85.88	3.53	722.82	0.10	-1.72	-1.47
G12	85.79	1.06	494.65	85.88	1.06	489.40	0.10	0.00	-1.06
a1	85.79	1.06	494.65	85.88	1.06	489.40	0.10	0.00	-1.06
a2	N.A	N.A	N.A	N.A	N.A	N.A	-	-	-
a3	N.A	N.A	N.A	85.88	1.06	438.76	-	-	-
a4	N.A	N.A	N.A	85.88	1.06	268.78	-	-	-
a5	N.A	N.A	N.A	85.88	1.06	241.96	-	-	-
a6	N.A	N.A	N.A	85.88	1.06	211.38	-	-	-
a7	N.A	N.A	N.A	85.88	1.06	172.02	-	-	-
a8	85.79	1.01	130.00	85.88	1.06	131.76	0.10	5.00	1.35
1	9.53	46.00	450.00	9.53	46.00	450.00	0.00	0.00	0.00
2	2.44	16.00	335.70	2.44	16.00	321.42	0.00	0.00	-4.25
3	7.09	0.07	38.97	7.09	0.07	39.00	0.00	0.00	0.08
4	7.09	0.07	38.97	7.09	0.07	39.00	0.00	0.00	0.08
5	7.09	6.50	39.17	7.09	6.50	39.03	0.00	0.00	-0.35
6	1.38	16.00	201.30	1.38	16.00	201.38	0.00	0.00	0.04
7	3.82	16.00	283.72	3.82	16.00	274.82	0.00	0.00	-3.14
8	4.17	16.00	201.30	4.17	16.00	201.38	0.00	0.00	0.04
9	4.17	13.00	191.64	4.17	13.00	191.38	0.00	0.00	-0.14
10	2.92	3.00	60.00	2.92	3.00	60.00	0.00	0.00	0.00
11	1.25	3.50	15.00	1.25	3.50	15.00	0.00	0.00	0.00
12	4.17	N.A	32.00	4.17	0.05	32.00	0.00	-	0.00
13	4.17	6.50	32.16	4.17	6.50	32.09	0.00	0.00	-0.23
14	11.26	6.50	36.58	11.26	6.50	36.46	0.00	0.00	-0.32
15	1.68	1.70	115.12	1.68	1.70	115.15	0.00	0.00	0.03
16	11.26	1.70	115.12	11.26	1.70	115.15	0.00	0.00	0.03
17	1.73	1.70	115.12	1.73	1.70	115.15	0.00	0.00	0.03
18	9.53	1.70	115.12	9.53	1.70	115.15	0.00	0.00	0.03
19	1.73	16.00	115.57	1.73	16.00	115.36	0.00	0.00	-0.18
20	0.35	16.00	115.57	0.35	16.00	115.36	0.00	0.00	-0.18
21	1.38	16.00	115.57	1.38	16.00	115.36	0.00	0.00	-0.18
22	9.53	46.00	116.50	9.53	46.00	115.79	0.00	0.00	-0.61
23	6.80	3.50	15.00	5.52	3.50	15.00	-18.85	0.00	0.00
24	6.02	3.90	15.12	6.05	3.90	15.07	0.55	0.00	-0.32
25	6.02	3.90	25.12	6.05	3.90	25.07	0.55	0.00	-0.19
b1	N.A	N.A	N.A	11.26	1.70	115.15	-	-	-
b2	N.A	N.A	N.A	1.68	1.70	115.15	-	-	-
b3	N.A	N.A	N.A	9.53	46.00	115.79	-	-	-
b4	N.A	N.A	N.A		16.00	191.38	-	-	-
b5	N.A	N.A	N.A		16.00	201.38	-	-	-
b6	N.A	N.A	N.A		16.00	201.38	-	-	-
b7	N.A	N.A	N.A		16.00	191.38	-	-	-
b8	N.A	N.A	N.A		46.00	248.78	-	-	-
b9	N.A	N.A	N.A		46.00	258.78	-	-	-
b10	N.A	N.A	N.A		46.00	258.78	-	-	-

جدول ۲ مقادیر پارامترهای ترمودینامیکی سیکل واقعی و مقادیر بهینه شده توسط الگوریتم ها

Parameter	Description	C.S.	GA 1	GA 2	PSO 1	PSO 2	Unit	Range
P5	Deaerator Pressure	6.50	8.35	0.28	9.84	5.21	bar	0-10
P16	LP Steam Pressure	1.70	1.98	5.21	3.01	4.01	bar	0-10
P19	IP Steam Pressure	16.00	16.70	10.87	12.10	14.32	bar	10-20
P22	HP Steam Pressure	46.00	91.31	92.46	37.51	67.29	bar	30-70
x1	HP BFW to total BFW mass ratio	0.85	0.89	0.88	0.8361	0.99	-	0-1
x2	Steam Turbine IP flow ratio	0.26	0.52	0.31	0.6178	0.31	-	0-1
x3	Deasuperheater IP BFW ratio	0.20	0.06	0.03	0.7621	0.94	-	0-1
T1	Steam Turbine Inlet Temperature	450.00	389.10	515.39	630.26	404.36	°C	200-650
Excess Air	Gas Turbine Excess Air Percent	293.10	173.21	181.55	160.58	108.16	%	100-400
rp	Gas Cycle Pressure ratio	4.58	4.58	4.58	4.5842	4.58	-	2-4.5848
IP P.P	IP Steam Drum Pinch Point	-	-	33.30	-	125.77	°C	≥10
HP P.P	HP Steam Drum Pinch Point	-	-	25.91	-	443.42	°C	≥10
IP A.P	IP Steam Drum Approach Point	-	-	27.25	-	17.76	°C	≥10
HP A.P	HP Steam Drum Approach Point	-	-	56.27	-	53.76	°C	≥10

جدول ۳ مقایسه توابع هدف سیکل پس از بهینه سازی با سیکل واقعی

	$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Locked					$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Free				
	fitness	Plant net work	PHR	FUE	ϵ Exergy	fitness	Plant net work	PHR	FUE	ϵ Exergy
Case Study	27.047	29272.151	2.695	0.553	0.436	N.A	N.A	N.A	N.A	N.A
Optimization by GA	17.397	29560.978	2.709	0.558	0.441	15.719	33514.637	2.925	0.620	0.492
Improvement %	35.679	0.987	0.519	0.904	1.147	41.883	14.493	8.534	12.116	12.844
Optimization by PSO	16.879	30635.564	2.780	0.574	0.457	14.784	35185.476	3.180	0.637	0.513
Improvement %	37.594	4.658	3.154	3.797	4.817	45.340	20.201	17.996	15.190	17.661

جدول ۴ نابودی انرژی بخشهای مختلف سیکل

Element	Case Study	$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Locked		$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Free	
		GA	PSO	GA	PSO
Edest_fuelComp_fuelCooler	192.10	192.10	192.10	192.10	192.10
Edest_Gas_Generation	29311.77	21976.07	21314.27	22876.05	16226.55
Edest_Power_Tur_GasCycle	1403.38	1367.64	1357.38	1378.58	1248.21
Edest_HRSG	3162.21	12037.00	13418.70	5717.87	8866.28
Edest_Steam_Tur_Gen	2607.76	1846.27	491.18	2832.34	4252.81
Edest_Condensate_Pump	1126.41	499.38	312.96	1019.28	1396.91
Edest_DesuperHeater	52.89	1.15	270.44	12.42	8.33
Edest_HP_BFW	8.40	11.34	3.58	15.64	15.83
Edest_IP_BFW	0.52	0.26	0.22	0.21	0.04
SUM	37865.43	37931.22	37360.83	34044.49	32207.06

جدول ۵ اتلاف انرژی سیکل در حالت های مختلف

	Exergy Loss	
	$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Locked	$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Free
Case Study	3875.570	N.A
Optimization by Genetic Algorithm	3412.370	3430.010
Improvement %	11.952	11.497
Optimization by PSO Algorithm	3391.160	3424.470
Improvement %	12.499	11.640

جدول ۶ مقایسه کارایی الگوریتم های بهینه سازی

	$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Locked					$\Delta T_{p.p}$ and $\Delta T_{a.p}$ are Free				
	fitness	net work	PHR	FUE	ϵ Exergy	fitness	net work	PHR	FUE	ϵ Exergy
Genetic Algorithm	17.397	29560.978	2.709	0.558	0.441	15.719	33514.637	2.925	0.620	0.492
PSO Algorithm	16.879	30635.564	2.780	0.574	0.457	14.784	35185.476	3.180	0.637	0.513
Imp. % (PSO to GA)	2.978	3.635	2.621	2.867	3.628	5.948	4.985	8.718	2.742	4.268

منابع:

1. Krishnamoorthy, C.S., Rajeev, S., 1996, Artificial Intelligence and Expert Systems for Engineers, CRC Press
2. Beightler, C.S., Philips, D.T., 1979, Foundations of Optimization, Englewood Cliffs, Printice-Hall.
3. Colpan, C.O., Tulay, Y., 2005, Energetic, Exergetic and Thermoeconomic analysis of Bilkent combined cycle cogeneration plant, international journal of energy research, Vol.30, 875-894.
4. Szargut, J., Morris, D.R., Steward, F.R., 1988, Exergy analysis of thermal, chemical, and metallurgical processes, Hemisphere, New York, pp.297-309.
5. Petchers, N., 2003, Combined Heating, Cooling and Power Handbook: Technologies and Applications, The Fairmont Press, Inc., Lilburn, Georgia.
6. Bejan, A., Tsatsaronis G., Moran M., 1996, Thermal design and optimization, John Wiley and Sons Inc., U.S.A.